

Bahçeli konuyu yerel ve küresel sorun olarak ele almaktan çok, seçim sürecinde propaganda malzemesi gibi değerlendirdi ama "Püskevit" meselesi aslında çok önemli.

Dünyada öyle insanlar, öyle ülkeler var ki, öncelikli hedefleri açlıkla mücadeledir; mümkün olursa da asgari geçim standardını yakalamak. Bunlarla ilgili olarak, kalkınma/gelişme kavramını kullanmak bile çok âfâkî olur. Bugün yaklaşık bir milyar insan bu durumdadır dünyada. Bunların kişi başına yıllık gelirleri ancak 900 (dokuz yüz) dolar civarındadır. Bu insanların ve onların yaşadığı ülkelerin karşı karşıya kaldıkları açlık, sefalet ve genelde azgelişmişlik sorununa çözüm aramak üzere Birleşmiş Milletler öncülüğünde İstanbul'da (9-13 Mayıs 2011) düzenlenen En Az Gelişmiş Ülkeler (EAGÜ) Konferansı kamuoyunda fazla bir yankı bulmadı ama o günlerde MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin Türkiye'de yoksul ailelerin çocuklarının, kendi tabiriyle, "püskevit" bile alamadıklarını dile getirmesi, basın-yayın kuruluşlarında bir magazin konusu olarak bolca işlendi.

Bir sorun analizi anlamında değil, yalnızca magazin boyutuyla gündeme getirildi. Hoş Sayın Bahçeli de konuyu yukarıda işaret ettiğimiz çerçevede bir yerel ve küresel sorun olarak ele almaktan çok, seçim sürecinde propaganda malzemesi gibi değerlendirmiştir.

Peki, AKP, iktidar partisi olarak, İstanbul'daki toplantı vesilesiyle yoksul ülkelerin durumunu seçim konuşmalarında kamuoyuyla paylaştı mı? İlgili bakan ve diğer yetkililerin teknik düzeydeki etkinlikleri dışında, meydanlarda bu konu gündeme getirilmedi. Aslında, Başbakan Tayyip Erdoğan'ın bu konulardaki kişisel duyarlılığı da düşünüldüğünde, sözü edilen insanların ve ülkelerin durumlarına en azından Türkiye ile karşılaştırarak değinmesi, siyaseten kendi (partisi) lehine olabileceği gibi, dünyadaki eşitliksiz ve adaletsiz gelir dağılımının esas sorumluları olan uluslararası siyaset odakları üzerinde bir baskı unsuru da oluşturabilirdi belki. Çünkü 190'dan fazla ülkeden en az 40 devlet veya hükümet başkanının yanı sıra çok sayıda bakan ve diğer yetkililerin hazır bulunduğu İstanbul toplantısı bunun için elverişli bir ortam ve atmosfer meydana getirmişti. Cumhurbaşkanı ve Başbakan danışmanlarının aslında bu hususlarda da fikir verici olmaları beklenirdi.

Azgelişmişlik: Sebepler ve çözüm yolu

Tekrar konuya dönecek olursak, her ne olursa olsun, Türkiye'de En Az Gelişmiş Ülkelerin sorunlarının tartışıldığı günlerde televizyon haberlerinde ve sosyal paylaşım sitelerinde defalarca yer alan "püskevit" vurgusu, hiç o yönüyle düşünülmemiş olsa bile, dünyada açlık sınırında yaşayan bir milyar insanın ölüm-kalım mücadelesine dikkat çekmeye vesile olmaktadır bizim için. Bu anlamda, "püskevit", sayıları 2004'de 40 iken bugün 48'e ulaşmış bulunan En Az Gelişmiş Ülkelerde yetersiz beslenme ve hatta açlık sorunu ile ilgili bir simge sayılır.

Ne var ki, bu sorunun sözde tespiti ve çözümlenmesine yönelik yaklaşımlar Batılı merkez ülkelerin çıkar algılamalarıyla uyumlu olmak zorundadır garip bir biçimde. Uluslararası finans kuruluşları da onların denetimindedir, sorunla ilgili Batı'daki hâkim görüşler de tek yanlıdır. Batılı teorisyenler, azgelişmişliği açıklarken bir "Yoksulluk Kısırdöngüsü"nden söz eder. Buna göre, gelişme/kalkınma için gerekli bir unsur mevcut değilse, zincirleme bir etkiyle sonuçta azgelişmişlik kaçınılmaz olur. Örneğin "püskevit" yani gıda (beslenme) yetersiz ise, işgücü de yetersiz olacaktır. İşgücü olmayınca üretim olmayacak, üretimin olmadığı yerde yatırım ve tasarruf (sermaye birikimi) olmayacak, bu durum ise asgarî gereksinimlerin (örneğin beslenme) karşılanmasını olanaksız kılacaktır. Bir kısır döngü.

Zahirî akıl yürütümü açısından çok mantıklı görünen bu açıklama biçiminde çözüm önerisi de bulunuyor. O da dışarıdan sermaye ya da teknik bilgi (know-how) ithalidir. Gelişme ancak bu yolla mümkün olacaktır. Üçüncü Dünya ülkelerine önerilen kalkınma stratejisi genellikle budur. Gel gör ki, bu yöntem büyük bir açmazı da beraberinde getiriyor: Bağımlılık yaratıyor.

Bu ne demektir? Gelişmenin "olmazsa olmaz" kabul edilen unsurları arasında yer alan bağımsızlığın heba edilmesidir. Oysa bağımsızlık; konuyla ilgili kaynaklarda belirtildiği şekliyle, anayasa ve yasa yapma egemenliği, kültürel kimlik ve özgüven sayesinde kendini gösterir. Bunlar korunduğu ve güçlendirildiği takdirde, gelişme mümkün olur.

Demek ki, önerilen kalkınma modeli ile kalkınma gerekleri arasında bir çelişki gözlemleniyor. Üçüncü Dünya ülkeleri 1960'lı yıllardan beri bu çelişkinin üstesinden gelmeyi umarak, yeni bir uluslararası ekonomik düzen talebinde bulundular. BM bünyesinde uzun süren toplantılar, muhtelif ülkelerde gerçekleştirilen konferanslar bir sonuç vermedi ve 1974 yılında anlaşıldı ki, sayıları az da olsa büyük güçlerin siyaseti BM Genel Kurulu'ndaki çoğunluğun taleplerini havada bırakmaya yetiyor.

Ama diğer yandan, çevre ülkelerindeki ekonomik, sosyal ve insanî sorunların yıllar içerisinde bir tür çığ etkisi yaratarak, gelişmiş ülkelere de zarar vermesine mâni olmak amacıyla, biraz da zevahiri kurtarmak için, görkemli uluslararası konferanslar düzenleniyor. İstanbul'daki, bu anlamda dördüncü EAGÜ konferansıdır. Şimdiye kadar pek başarı kaydedilmemiştir bu konferanslarda. Zor durumdaki ülkelerin sayısı azalmayıp artmıştır. Şimdi bunların 2020 yılına kadar 48'den 24'e düşürülmesi hedefleniyor. Daha önceki tecrübelerle bakılırsa, bunun kolay olmayacağı görülür. Çünkü meselenin bir başka yüzü daha var: Sözü edilen azgelişmiş ülkelerin tamamı, aynı zamanda bir güvenlik sorunundan muzdariptir. Bunlar hem komşu ülkeyle sınır ihtilâfı yaşıyor, hem de kendi içerisinde devlet-halk iletişimsizliğiyle malûl durumdadır. Bunda ise Batılı sömürgeciliğin payı büyüktür. Uluslararası siyaset tüccarlarına göre çözüm kolay: siyasî, ekonomik ve askerî müdahale. Bu çözüm yönteminden beslenen sektörler vardır; silah üretimi ve ticareti bunlardan biridir.

İyi analiz edildiğinde görülecektir ki, azgelişmiş ülkelerde gelişmenin önünde dört önemli engel vardır. Bunlar siyasal istikrarsızlık ve güvenlik sorunu, ülke kalkınmasına yönelik önceliklerle ilgili hatalı seçim/tercih, dış borç üzerinden bağımlılık, tepkisel davranış ve bunun sonucunda işlevsel olmayan yapılanma olarak ifade edilebilir.[*] Önce bunlardan kurtulmak zorunda bu ülkeler.

Türkiye'nin deneyimleri ve katkı potansiyeli

Şimdi, burada, İstanbul konferansının hedefleri konusunda Türkiye ile bağlantılı olarak öncekilerden farklı bir hususa değinmekte yarar görüyoruz: Türkiye, hiç değilse ev sahipliğini iyi değerlendirerek, söz konusu küresel beşerî sorunların uluslararası toplumun siyasî ve vicdanî gündemine taşınmasında etkili olabilir. Türkiye'nin bu konuda inisiyatif üstlenmesini sağlayacak bir uluslararası atmosfer de mevcut. BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliğinde olduğu gibi, EAGÜ ile ilgili olarak da Türkiye'nin son on yıllık dönemdeki deneyimleri başarılı dönüşümler için cesaret verici olabilir. Dünyadaki ekonomik ve siyasî koşullar da Türkiye'nin bu yönde bir değişime rehberlik/önderlik edebileceğinin işaretlerini veriyor.

Çocuklara "püskevit" (aslında: herkese aş), yetişkinlere iş ve ülkede sosyal adalet için, öncelikle, gelişmişliğin dünyadaki belirli ülkelere has bir durum gibi kabul edilmeyip görece bağımsız (gelişmiş) ülkelerin çoğalmasını sağlamak amacıyla dünya siyasetinde etkili olmak şart.

EAGÜ Konferansı eylem planında açıklanan hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla Türkiye'nin 2020 yılına kadar yılda 200 milyon dolarlık bir katkısının olacağı belirtilmiştir. Şu ana kadar toplam 2 milyar dolar yardımda bulunmuştur. 2001'deki Türkiye manzarası ile şimdiki arasında görülen bu farklılık, bir ülkenin ulusal ve uluslararası krizlerle mücadele yeteneği hakkında fikir verebilir. EAGÜ için de bu gelişme bir motivasyon sebebi olarak görülebilir, görülmelidir de, ama yeterli olmaz. Çünkü bir de belirli bir işleyiş tarzına sahip uluslararası sistem vardır. Bazı büyük güçler ile uluslararası ekonomik ve malî kuruluşların etkili olduğu bir sistem. Onu da hesaba katmak gerekir.

Bu sistemin ana unsurlarından biri olan IMF (Uluslararası Para Fonu), Türkiye'nin de üye olduğu bir kuruluştur. Az gelişmiş ülkelerin dış borçları ve bunların yeniden yapılandırılması, hatta belki (üyelerle görüşülerek) kısmen ya da tamamen silinmesi konusunda yetkileri bulunan IMF'nin şimdilerde görevi bırakması beklenen başkanının yerine bir Türkün aday olarak adının geçmesi bile, yukarıda Türkiye'nin EAGÜ konusunda bir beklenti/önerme anlamında dile getirdiğimiz olası rolünün hayal sayılmaması anlamına gelir. Batı basınındaki yorumlar da, IMF'ye başkan seçiminde bundan sonra kökenin değil, yeteneğin belirleyici olması gerektiğine dair bir beklentiye öne çıkarıyor. Türkiye bu atmosferden yararlanabilir. Kendisi ve EAGÜ için.

İbrahim S. Canbolat - Haber 7

icanbol@hotmail.com

□

[*] Bu konularda fazla bilgi için bkz. İbrahim S.Canbolat, Gelişmekte Olan Ülkeler. Küresel Politik ve Ekonomik Çıkar İlişkilerindeki Konumları, 3. baskı, Alfa Aktüel, İstanbul, 2004.